
**POWIATOWY PROGRAM
ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
WRAZ Z COROCZNYM LIMITEM
RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH
W POWIECIE KIELECKIM
NA LATA 2012-2014**

KIELCE 2012

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp.....	3
2. Diagnoza problemu	5
2.1 Charakterystyka rodzin korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej.....	5
2.2 Diagnoza rodzinnej opieki zastępczej.	8
3. Misja , cele, zadania i finansowanie programu.	13
4. Określenie limitu rodzin zastępczych na lata 2012-2014.....	20
5. Monitorowanie, ewaluacja i sprawozdawczość programu.	21

1. Wstęp

„Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Kieleckim wraz z corocznym limitem rodzin zastępczych zawodowych na lata 2012-2014” jest realizacją art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. Nr 149, poz.887 z późniejszymi zmianami), zgodnie z którym „do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych”. Celem programu jest określenie zadań związanych z funkcjonowaniem na terenie powiatu kieleckiego pieczy zastępczej, ze szczególnym uwzględnieniem form rodzinnych.

Do zadań własnych powiatu należy w myśl ustawy ponadto:

1. Zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.
2. Organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia.
3. Tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych.
4. Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym.
5. Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, rodzin pomocowych i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego.
6. Organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:
  - 1) grup wsparcia,
  - 2) specjalistycznego poradnictwa.
7. Powoływanie centrów administracyjnych do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych.
8. Wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

9. Zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich.
10. Prowadzenie rejestru danych, o którym mowa w art. 46 ustawy.
11. Kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka.
12. Finansowanie:
  - 1) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
  - 2) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
  - 3) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.
13. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3 ustawy.
14. Przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji, o której mowa w art. 193 ust. 8 ustawy.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

1. Realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.
2. Finansowanie pobytu w pieczy zastępczej osób, o których mowa w art. 5 ust. 3 ustawy.

Przedmiotowy program zakłada systematyczny rozwój rodzinnych form opieki nad dziećmi. Program został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji rodzinnej pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie powiatu kieleckiego oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczania dzieci poza rodzinami biologicznymi.

W miarę potrzeb wynikających ze zmiany przepisów prawa lub aktualizacji program może ulegać zmianom.

Przedmiotowy program powiązany jest z następującymi dokumentami:

1. Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku;
2. „Strategia Rozwoju Powiatu Kieleckiego do roku 2020” stanowiąca załącznik do Uchwały nr XXVII/22/10 Rady Powiatu w Kielcach z dnia 30 marca 2010r;
3. „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Kieleckim na lata 2011-2016”, stanowiąca załącznik do Uchwały nr XXXI/83/2010 Rady Powiatu w Kielcach z dnia 29 października 2010r.
4. „Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012-2020”, przyjęta Uchwałą Nr XVI/296/12 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 30 stycznia 2012r.

2. Diagnoza problemu

2.1 Charakterystyka rodzin korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej.

Powiat Kielecki charakteryzuje duże zróżnicowanie wynikające z położenia, ukształtowania terenu, powierzchni i liczby ludności. Zajmuje on powierzchnię 2 245 km. W skład powiatu kieleckiego wchodzi dziewiętnaście gmin.

Powiat Kielecki według stanu na dzień 31 grudnia 2010r zamieszkiwało 202.753 osoby, w tym 101.958 kobiet i 100.795 mężczyzn, a tym samym liczba mieszkańców w porównaniu z rokiem ubiegłym wrosła o 1.110 osób. Najwięcej ludności zamieszkuje w gminach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie z Kielcami: Piekoszków-15.840, Daleszyce-15.343, Chęciny-14853, natomiast najmniej zaludnione są gminy: Pierzchnica-4.823, Raków -5.639 i Łągów -6.768. Zaludnienie na terenie Powiatu Kieleckiego na przestrzeni ostatnich lat systematycznie wzrasta. Na wzrost liczby mieszkańców powiatu

wpływają migracje ludności z miasta do sąsiadujących z Kielcami gmin, a także dodatni przyrost naturalny.

Gminy realizują zadania z zakresu ustawy o pomocy społecznej poprzez ośrodki pomocy społecznej. Na terenie powiatu kieleckiego funkcjonuje 19 ośrodków (OPS), w tym 4 ośrodki miejsko-gminne (w Bodzentynie, Chęcinach, Chmielniku i Daleszycach) i 15 gminnych ośrodków pomocy społecznej (w Bielinach, Górnio, Łagowie, Łopusznie, Masłowie, Miedzianej Górze, Mniowie, Morawicy, Nowej Słupi, Piekoszowie, Pierzchnicy, Rakowie, Sitkówce-Nowinach, Strawczynio i Zagnańsku). Ośrodki Pomocy Społecznej udzielają wsparcia finansowego i rzeczowego dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

Charakterystyki rodzin korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej dokonano na podstawie sprawozdań MPiPS.

Analiza sprawozdań MPiPS za okres 2008-2010 w zakresie udzielania świadczeń wskazuje, że wśród przyczyn przyznania pomocy dominuje bezrobocie (4.180 rodzin) i ubóstwo (3.840 rodzin), w następnej kolejności powodem udzielenia pomocy była długotrwała choroba i niepełnosprawność – prawie 2.500 rodzin - oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 1.424 rodziny głównie wielodzietne i niepełne. Ze względu na trudną sytuację ekonomiczną wielu gospodarstw domowych ośrodki pomocy społecznej udzielają rodzinom wsparcia w postaci dożywiania, poprzez przyznawanie talonów na zakup żywności oraz obiadów dla dzieci dożywianych w szkołach ze środków administracji rządowej przyznawanych specjalnie na ten cel.

Grupy społeczne najbardziej zagrożone ubóstwem lub bezrobociem w powiecie to ludzie młodzi, w tym dzieci. Ubóstwo dotyka w największym stopniu rodziny niepełne i wielodzietne, ponieważ w pierwszym przypadku, dochody jednej osoby muszą wystarczyć na utrzymanie kilku członków rodziny, a w drugim przypadku, nawet przy dochodach dwóch osób większa liczba dzieci na utrzymaniu sprawia, że dochody mogą być niewystarczające. W wyniku przemian gospodarczych nasilają się także problemy związane z konfliktami w rodzinie, przemocą, rozpadem małżeństw, porzucaniem dzieci, przestępczością. Wzrasta liczba klientów pomocy społecznej, którzy utracili zdolność radzenia sobie w trudnych sytuacjach, co potęguje dziedziczną bezradność, a w związku z tym zanotowano przyrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu: bezrobocia (o 27%), trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego (wzrost o 20%) oraz z powodu przemocy w rodzinie (o ponad 33%). Jest to z pewnością zjawisko niepokojące. Najwięcej rodzin objętych pomocą społeczną stanowią rodziny z dziećmi 4-

osobowe (24%) oraz osoby samotne (20%), jak również rodziny niepełne (13%), a także emeryci i renciści (ponad 17% ogółu osób objętych pomocą). W zdecydowanej większości klienci ośrodków pomocy społecznej korzystają z finansowych form wsparcia, w następującej kolejności udzielana jest im pomoc w postaci pracy socjalnej. W roku 2009r było to 1.910 rodzin , a w 2010 roku 1.404 rodziny na terenie powiatu kieleckiego.

Funkcjonujący dotychczas system związany ze wspieraniem rodziny ma wiele istotnych wad i nie zapewnia pożądaných kierunków zmian. Dane statystyczne oraz analiza badań wskazują, że nadal rośnie liczba dzieci umieszczanych poza rodziną biologiczną. Wszelkie podejmowane działania koncentrują się wyłącznie na dziecku, a nie na rodzinie dziecka czy też rodzinie zastępczej. Istnieje nadmierna łatwość umieszczenia dziecka poza rodziną, także w oparciu o przyczyny, które winny być przesłanką do podjęcia pracy socjalnej i wsparcia środowiskowego (np. ubóstwo, zaniedbania higieniczne, nierealizowanie obowiązku szkolnego), natomiast nie separowania dziecka od rodziny. Gminy nie są zmotywowane do działań na rzecz pozostawienia dziecka w środowisku rodzinnym, ponieważ aktualne rozwiązania prowokują do łatwiejszego kwalifikowania dzieci do form opieki zastępczej lub instytucjonalnej, również ze względu na leżące po stronie powiatu zobowiązania finansowe i organizacyjne. Funkcjonujące w oparciu o ustawę o pomocy społecznej rozwiązania w zakresie profilaktyki, stwarzały możliwości podejmowania działań zapobiegających umieszczeniu dzieci poza rodziną biologiczną, nie stanowiły jednak kompleksowego i systemowego rozwiązania realizowanego w praktyce. Ponadto brak było instrumentów motywujących gminy do działań na rzecz pozostawienia dziecka w środowisku rodzinnym oraz brak wystarczającej oferty pomocy środowiskowej dla rodzin w kryzysie i zagrożonych odebraniem dziecka.

Wprowadzenie rozbudowanego systemu profilaktyki oraz współpraca różnych instytucji, które mają kontakt z dzieckiem ma na celu zwiększenia efektywności działań na rzecz rodzin wychowujących małoletnie dzieci i przeżywających trudności w wypełnianiu ról społecznych. Szczególną rolę przypisuje się utrzymaniu dzieci w ich naturalnym środowisku, dlatego też niezbędne jest profesjonalne wsparcie rodziców, którzy mają problemy z wypełnianiem swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Obecnie na gruncie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wzmocnienie profilaktyki i pracy z rodziną na poziomie samorządu gminnego ma odbywać się poprzez pracę tzw. asystentów rodziny, których zadaniem będzie prowadzenie systematycznej, bezpośredniej pracy z rodziną.

W przypadku kiedy pobyt dziecka w rodzinie nie będzie możliwy zakłada się dalszy rozwój rodzinnej opieki zastępczej i ścisłą współpracę na poziomie gminy i powiatu w celu szybkiego powrotu dziecka do jego środowiska naturalnego. Współpraca różnych instytucji i służb jest szansą na zwiększenie efektywności działań oraz na bardziej skuteczne rozwiązywanie problemów dotyczących dzieci i rodziny.

2.2 Diagnoza rodzinnej opieki zastępczej.

Zadania dotyczące rodzinnej opieki zastępczej od roku 1999 przekazano samorządowi powiatowemu, włączając je do systemu pomocy społecznej. W założeniach podstawowymi kierunkami zmian były m.in. rozwój rodzinnych form wsparcia oraz działania profilaktyczne. Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej do zadań własnych powiatu należało m.in. zapewnienie opieki i wychowania dzieciom pozbawionym opieki rodziców naturalnych poprzez umieszczanie ich w rodzinach zastępczych i całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej obowiązująca od stycznia 2012r. pozostawiła w gestii powiatu zadania związane z pieczą zastępczą wprowadzając zmiany dotyczące nazewnictwa rodzin zastępczych, rodzajów i wysokości świadczeń.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej rodziny zastępcze podlegały następującemu podziałowi na:

- a) spokrewnione z dzieckiem,
- b) niespokrewnione z dzieckiem,
- c) zawodowe niespokrewnione z dzieckiem, w tym:
  - wielodzietne,
  - specjalistyczne dla dzieci niedostosowanych społecznie lub z różnymi dysfunkcjami i problemami zdrowotnymi, wymagającymi szczególnej opieki i pielęgnacji,
  - o charakterze pogotowia rodzinnego.

Poniższa tabela przedstawia wykaz rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu kieleckiego w latach 2008-2010.

Rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu kieleckiego w latach 2008-2010.

Rodzaj rodziny zastępczej*	2008	2009	2010
Rodziny spokrewnione	189	113	117
Liczba dzieci w rodzinach spokrewnionych	179	162	170
Rodziny niespokrewnione	12	14	13
Liczba dzieci w rodzinach niespokrewnionych	19	22	22
Rodziny zawodowe wielodzietne	6	8	7
Liczba dzieci w rodzinach zawodowych wielodzietnych	48	45	40
Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego	1	1	1
Liczba dzieci w rodzinach o charakterze pogotowia rodzinnego	10	7	7

*Rodzaj rodziny określony zgodnie z nazewnictwem rodzin zastępczych funkcjonującym przed 1 stycznia 2012r.

Dane przedstawione w tabeli wskazują, że liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie, chociaż liczba rodzin spokrewnionych nieznacznie spadła. Pozytywnym zjawiskiem jest niewielki, ale systematyczny wzrost liczby rodzin zastępczych niespokrewnionych z dzieckiem oraz rodzin zawodowych niespokrewnionych, co jest efektem działań podejmowanych przez PCPR w związku z pozyskiwaniem kandydatów na rodziny zastępcze i współpraca w latach 2008-2011 z Katolickim Ośrodkiem Adopcyjno-Opiekuńczym w Kielcach i innymi instytucjami propagującymi rodzicielstwo zastępcze. Osoby pełniące funkcję zawodowych wielodzietnych

rodzin zastępczych spełniają warunki określone przepisami prawa niezbędne do sprawowania opieki nad dziećmi.

Warto podkreślić, że spośród dzieci przebywających w rodzinach zastępczych spokrewnionych tylko 13% stanowią sieroty zupełne, natomiast 40% dzieci to tzw. półsieroty, z których jedno z rodziców nie żyje. W zdecydowanej większości funkcję rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem pełnią dziadkowie (ponad 55%), rzadziej ciocia i wujek (ok.24%), a następnie starsze rodzeństwo (19%). Prawie ¼ wszystkich umieszczonych w rodzinach spokrewnionych dzieci korzysta z różnego rodzaju specjalistycznych konsultacji lub porad, zarówno jednorazowo jak i w formie długoterminowej terapii lub leczenia.

W latach 2008-2009r. w powiecie kieleckim funkcjonowało 6 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu – rodzinny dom dziecka dysponujących 41 miejscami, natomiast od roku 2010 funkcjonowało 5 rodzinnych domów dziecka na 36 miejsc. Wszystkie placówki rodzinne spełniają wymagane standardy opieki i wychowania i w związku z tym otrzymały zezwolenia wydane decyzją Wojewody Świętokrzyskiego. Większość dzieci przebywających w placówkach objętych jest stałą opieką lekarzy specjalistów, a w 4 RDD przebywają dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością. Ponadto z uwagi na opóźnienia rozwojowe i edukacyjne wymagają ciągłej stymulacji, zajęć wyrównawczych i ciężkiej pracy wychowawców. W placówkach rodzinnych w większości przebywają dzieci starsze, powyżej 12 r.ż. oraz liczne rodzeństwa.

Zgodnie z nowym podziałem rodzin zastępczych, wynikającym z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, według stanu na dzień 31 grudnia 2011r na terenie powiatu kieleckiego funkcjonowało łącznie **128** rodzin zastępczych z **208** dziećmi, w tym:

- **79** rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem, w których przebywało **113** dzieci;
- **38** rodzin zastępczych niezawodowych, w których przebywało **51** dzieci;
- **10** rodzin zastępczych zawodowych, w których przebywało **43** dzieci w tym:
- **1** rodzina o charakterze pogotowia rodzinnego, w której przebywało **1** dziecko.

Wśród rodzin zastępczych spokrewnionych **62** rodziny to babcie i dziadkowie, natomiast **17** rodzin stanowi starsze rodzeństwo dzieci.

Osoby, które pełnią funkcję rodziny zastępczej niezawodowej to w większości ciocie i wujkowie dzieci (**30** rodzin), a w dalszej kolejności osoby niespokrewnione z dziećmi

(8 rodzin). Rodziny zastępcze zawodowe, które funkcjonują obecnie na terenie powiatu kieleckiego, sprawują opiekę nad wielodzietnymi rodzeństwami.

W zdecydowanej większości funkcję rodzin zastępczych pełnią zatem dziadkowie, potem ciocia i wujek, a następnie starsze rodzeństwo i osoby niespokrewnione.

Głównymi przyczynami umieszczeń dzieci w rodzinach zastępczych są alkoholizm rodziców (lub jednego z nich), choroby, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i niezaradność życiowa, przemoc fizyczna i psychiczna względem członków rodziny, wyjazd rodziców poza granice kraju, śmierć obojga rodziców lub jednego z nich.

Większość rodziców biologicznych dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych nie utrzymuje z nimi kontaktów lub są to kontakty sporadyczne - osobiste w formie krótkich wizyt lub telefoniczne. Niektóre osoby nie odwiedzają dzieci ze względu na fakt, iż one same nie chcą utrzymywać kontaktów z rodzicami. Pozostali utrzymują systematyczne, pozytywne kontakty, jednak ich sytuacja życiowa nie pozwala na przejęcie pełnej opieki nad synem lub córką. Na podstawie wywiadów środowiskowych sporządzonych przez ośrodki pomocy społecznej można stwierdzić, że zdecydowana większość rodziców biologicznych nie podejmuje żadnych działań w celu poprawy swojej sytuacji lub też podejmowane przez nich próby zmiany nie przynoszą oczekiwanych efektów. Rodzice biologiczni po odebraniu im dziecka kontaktują się początkowo z PCPR prosząc o pomoc w odzyskaniu dziecka. Uzależnieni od alkoholu podejmują terapię, ale nie potrafią utrzymać przez dłuższy czas abstynencji. Można domniemywać, że rodzice biologiczni w wielu przypadkach po odebraniu im dziecka czują się zwolnieni z odpowiedzialności za własne dzieci. W związku z tym wskazana jest ścisła współpraca interdyscyplinarna z rodziną biologiczną, umożliwiającą powrót dzieci do środowiska naturalnego.

Wśród wszystkich funkcjonujących na terenie powiatu kieleckiego rodzin zastępczych według stanu na dzień 31 grudnia 2011r. **51** stanowią rodziny ze stażem do 3 lat, w których przebywa **90 dzieci**, a tym samym zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej powinny zostać objęte opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

W roku 2009 utworzono łącznie 12 rodzin zastępczych, w tym 4 rodziny zastępcze spokrewnione, 6 rodzin niezawodowych i 2 rodziny zawodowe. W roku 2010 powstało 15 rodzin spokrewnionych i 5 rodzin niezawodowych, czyli razem 20 nowych rodzin. W roku bieżącym utworzono 11 rodzin spokrewnionych, 6 rodzin niezawodowych oraz 2 rodziny zawodowe.

Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin ze stażem do 3 lat ze względu na rodzaj rodziny zastępczej, według nowej klasyfikacji rodzin zastępczych wprowadzonej ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej .

Rok utworzenia rodziny zastępczej	Rodzaj rodziny*			Razem
	Rodziny spokrewnione	Rodziny niezawodowe	Rodziny zawodowe	
2009	4	6	2	12
2010	15	5	-	20
2011	11	6	2	19
Razem	30	17	4	51

*według nazewnictwa obowiązującego od dnia 1 stycznia 2012r zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Pozostałe rodziny zastępcze -77 rodzin - funkcjonują powyżej 3 lat, jednak ze względu na specyfikę pełnionej funkcji, konieczność sprawowania opieki nad dziećmi duża część z nich wymaga wsparcia, specjalistycznych konsultacji lub porad, zarówno jednorazowo jak i w formie długoterminowej terapii lub leczenia. Większość umieszczanych w rodzinach zastępczych dzieci przejawia bowiem wiele niepokojących zachowań, a w związku z tym wypełnianie obowiązków powierzonych rodzinom zastępczym napotyka na duże trudności. Przyczyną takiej sytuacji jest z pewnością szereg wcześniejszych zaniedbań rodziców biologicznych względem własnych dzieci. Największy problem, szczególnie dla osób w podeszłym wieku i z niskim poziomem wykształcenia, stanowią trudności szkolne pozostających pod ich opieką dzieci, gdyż nie są oni w stanie pomóc wychowankom w wypełnianiu wymagań edukacyjnych stawianych przez szkołę. Wśród dzieci pozostających w pieczy zastępczej dominującym problemem jest funkcjonowanie emocjonalne, zaburzenia zachowania, nadpobudliwość lub też nieśmiałość, trudności w nawiązywaniu kontaktów, nerwowość, brak koncentracji itp. W związku z powyższym częstym zjawiskiem występującym w rodzinach zastępczych jest codzienne zmęczenie i stres opiekunów związany z licznymi wizytami lekarskimi, terapią dzieci i równoczesną pracą w domu dotyczącą

niwelowania zaniedbań środowiska rodzinnego oraz dużym zaangażowaniem tych osób w rozwiązywanie problemów dzieci przyjętych na wychowanie.

Przedstawiona powyżej diagnoza funkcjonującej obecnie na terenie powiatu kieleckiego pieczy zastępczej oraz wymagania stawiane przez nowe uregulowania prawne w zakresie opieki zastępczej nad dziećmi wskazują na potrzebę dokonania zmian w dotychczasowym systemie organizacji zadań na rzecz dzieci i młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej. Zjawiskami negatywnymi szczególnie odczuwalnymi jest stale utrzymujący się wysoki odsetek bezrobocia, który wpływa na obniżenie stopy życiowej znacznej części ludności, w konsekwencji powodując kolejne ujemne zjawiska, m.in. alkoholizm, przemoc, niezaradność życiową, zaniedbania w stosunku do członków rodziny, w szczególności dzieci. Opieka nad dzieckiem i rodziną powinna więc stać się podstawą wszelkich działań w tym zakresie, niezależnie od tego czy trudna sytuacja rodziny jest krótkotrwała i przejściowa, czy też długotrwała i skomplikowana. Bardzo ważną kwestią w realizacji tego przedsięwzięcia będzie interdyscyplinarna współpraca pomiędzy przedstawicielami różnych instytucji, m.in. szkoły, policji, służby zdrowia, pomocy społecznej, sądów i innych mających kontakt z dzieckiem i jego rodziną, w celu wspomagania rodziny na rzecz poprawy jej sytuacji. Naczelnym celem powinno być rozbudowanie systemu profilaktyki oraz zróżnicowane i profesjonalne działania na rzecz dziecka, jego rodziny, a także różnych form pieczy zastępczej.

3. Misja , cele, zadania i finansowanie programu.

Cel główny – misja programu:

„Rozwój systemu pieczy zastępczej zapewniający harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową wychowanków”.

Cele szczegółowe:

- 1. Zorganizowanie kompleksowego systemu rodzinnej oraz instytucjonalnej pieczy zastępczej.**
- 2. Zapewnienie profesjonalnego wsparcia w tym specjalistycznego dla dzieci i młodzieży przebywających w rodzinach zastępczych oraz dla rodziców zastępczych i osób prowadzących różne formy pieczy zastępczej.**
- 3. Przygotowanie i wdrożenie systemu kwalifikowania kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej.**

4. Zapewnienie efektywnej pomocy dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz skuteczną ochronę praw dzieci do wychowywania się w rodzinie poprzez współpracę z instytucjami i organizacjami na różnych szczeblach samorządu.

Adresatami niniejszego programu są:

- dzieci i młodzież umieszczona w pieczy zastępczej, jak również ich opiekunowie.
- rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka,
- rodzice naturalni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- osoby usamodzielniane,
- kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kandydaci do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego,
- rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców.

Zadania Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2012 – 2014:

1. Zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo – wychowawczych.
2. Ustalenie corocznego limitu rodzin zastępczych zawodowych.
3. Przyznawanie świadczeń na miesięczne utrzymanie dziecka w rodzinie zastępczej, zgodnie z ustawą:
  - 660 zł – dla rodziny zastępczej spokrewnionej,
  - 1000 zł – dla rodziny zastępczej zawodowej i niezawodowej.
4. Zapewnienie wynagrodzeń dla rodziny zastępczej zawodowej.
5. Zapewnienie środków finansowych na utrzymanie rodziny pomocowej.
6. Zapewnienie zgodnie z ustawą środków na utrzymanie lokalu mieszkalnego.
7. Zatrudnienie wymaganej, zgodnie z ustawą, liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
8. Zatrudnienie zgodnie z ustawą osoby zajmującej się opieką i wychowaniem oraz osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarczych, na wniosek rodziny zawodowej.

9. Zapewnienie zgodnie z ustawą środków na pokrycie kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu w budynku wielorodzinnym lub domu rodzinnego.
10. W ramach środków budżetu powiatu i rozeznania potrzeb umożliwienie:
  - a) dofinansowania do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka w wieku od 6. do 18. roku życia,
  - b) przyznania świadczeń na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka – jednorazowo,
  - c) pokrycia wydatków związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki – jednorazowo lub okresowo.
11. Prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.
12. Kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.
13. Organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego.
14. Zapewnienie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji.
15. Zapewnienie pomocy i wsparcia rodzinom zastępczym, w szczególności w ramach grup wsparcia.
16. Prowadzenie poradnictwa (także prawnego) i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
17. Współpraca z Gminnymi Zespołami Interdyscyplinarnymi.
18. Współpraca z Gminnym Ośrodkami Pomocy Społecznej w zakresie udzielania pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej.
19. Współpraca z Sądami ich organami pomocniczymi oraz innymi instytucjami w zakresie oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.
20. Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz rodzin biologicznych i zastępczych.
21. Zapewnienie środków na funkcjonowanie instytucjonalnej pieczy zastępczej.
22. Zapewnienie środków na przyznanie pomocy pieniężnej na kontynuację nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie dla osób usamodzielnianych.

23. Zapewnienie wsparcia dla osób usamodzielnianych.
24. Dochodzenie należności od rodziców biologicznych za pobyt ich dzieci w pieczy zastępczej.
25. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację Programu, w tym środków rządowych, na podstawie art. 187 ust.1 pkt 2 ustawy.

Przedmiotowe świadczenia, obligatoryjne i fakultatywne będą wypłacane w oparciu o przepisy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz na podstawie zasad przyznawania tych świadczeń i ich wysokości, przyjętych uchwałą przez Zarząd Powiatu w Kielcach.

Zatrudnianie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej zgodnie z przedmiotową ustawą

Realizacja zadań z zakresu rodzinnej pieczy zastępczej przypisanych powiatowi wymaga wyboru przez starostę **organizatora rodzinnej pieczy zastępczej**. Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu zlecono realizację tego zadania. Wyodrębnienie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej ma na celu rozdzielenie funkcji administracyjnych i kontrolnych powiatowego centrum pomocy rodzinie od funkcji organizacyjnych związanych z realizacją zadań w sferze rodzinnej pieczy zastępczej.

Od dnia 1 stycznia 2012r. na terenie powiatu kieleckiego funkcję organizatora rodzinnej pieczy zastępczej pełni, wyznaczone przez Starostę, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach, w którym zostanie wyodrębniony zespół ds. pieczy zastępczej.

W instytucji tej umocowana jest funkcja **koordynatora rodzinnych form pieczy zastępczej**. Koordynatora wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może jednocześnie prowadzić postępowań z zakresu zadań realizowanych przez powiat, jak również nie może wykonywać obowiązków pracownika socjalnego. Wymagania dotyczące ilości rodzin zastępczych pozostających pod opieką koordynatora określa ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W styczniu 2012r. na terenie powiatu kieleckiego funkcjonowały 53 rodziny, które posiadają staż poniżej 3 lat, a w których przebywa 92 dzieci. Zgodnie z art. 77 ust.4 i art.233 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodziny powinny zostać objęte wsparciem 4 koordynatorów. Liczba koordynatorów do współpracy z rodzinami

zastępczymi może ulegać zmianie i uzależniona będzie od liczby tworzonych nowych rodzin zastępczych przy jednoczesnym nabywaniu stażu przez rodziny funkcjonujące. Na podstawie danych z lat 2008-2011 można stwierdzić, że w ciągu każdego roku tworzonych jest średnio 20 nowych rodzin zastępczych. Przy założeniu średniego wzrostu w latach kolejnych liczby o 15-20 rodzin zastępczych oraz nabywaniu przez mniej więcej tę samą liczbę rodzin +3 letniego stażu, w ciągu kolejnych lat do roku 2014 nadal konieczne będzie zatrudnienie 3-5 koordynatorów.

Poniższa tabela przedstawia prognozowane zapotrzebowanie w latach 2012-2015 dotyczące liczby koordynatorów zobowiązanych do współpracy z rodzinami zastępczymi funkcjonującymi poniżej 3 lat .

Rok	Liczba rodzin ze stażem poniżej 3 lat	Liczba rodzin przypadająca na 1 koordynatora	Liczba koordynatorów do współpracy z rodzinami zastępczymi zgodnie z art.77 ust.4 przedmiotowej ustawy
2012	53* + ok. 15 rodzin nowo utworzonych w roku 2012	15	5
2013	40 – rodziny funkcjonujące + ok. 18 rodzin nowo utworzonych w roku 2013	15	4
2014	21 - rodziny funkcjonujące + ok. 20 rodzin nowo utworzonych w roku	15	3
2015	Wszystkie funkcjonujące rodziny zastępcze	15	W zależności od liczby funkcjonujących rodzin zastępczych
2016	Wszystkie funkcjonujące rodziny zastępcze	15	W zależności od liczby funkcjonujących rodzin zastępczych

*Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących poniżej 3 lat według danych za miesiąc styczeń 2012r.

Finansowanie :

Źródłem finansowania zadań „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej wraz z corocznym limitem rodzin zastępczych zawodowych w powiecie kieleckim na lata 2012 -2014” są środki finansowe :

- z budżetu powiatu kieleckiego
- z budżetu państwa zgodnie z art.187 ust.1 pkt.2 (ministra właściwego ds. rodziny)
- z budżetu samorządów gminnych , zgodnie z art. 191 ust.8 ustawy,
- z budżetów innych powiatów , zgodnie z art.191.ust.4 ustawy
- z odpłatności rodziców biologicznych,
- pozyskane w ramach POKL ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego funkcjonujące na terenie powiatu kieleckiego finansowane są głównie z budżetu powiatu kieleckiego.

Poniższa tabela przedstawia zestawienie środków finansowych przeznaczonych na funkcjonowanie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka na terenie powiatu kieleckiego w latach 2008-2011 oraz plan finansowy na rok 2012.

Rok	Źródła finansowania	Forma rodzinnej opieki zastępczej	
		Rodziny zastępcze	Rodzinne Domy Dziecka
2008	Środki własne powiatu	1.678.013,00zł	740.567,05zł
	Dotacja z budżetu państwa	-	26.970,00zł
2009	Środki własne powiatu	1.782.617,00zł	849.935,99zł
	Dotacja z budżetu państwa	-	-
2010	Środki własne powiatu	1.890.902,06zł	911.568,00zł
	Dotacja z budżetu państwa	-	-
2011	Środki własne powiatu	2.024.346,00zł	941.508,20zł
	Dotacja z budżetu państwa	-	-
2012	Środki własne powiatu	3.133.720,00zł	872.193,00zł
	Dotacja z budżetu państwa	600.000,00zł (kwota wnioskowana)	-
	Dotacja z budżetu gmin	ok.10.000,00zł (kwota szacunkowa)	-

Analiza danych przedstawionych w tabeli wskazuje na systematyczny wzrost wydatków związanych z organizacją opieki zastępczej z dziećmi przebywającymi na terenie powiatu kieleckiego w rodzinach zastępczych (o ok. 6% rocznie) oraz w placówkach rodzinnych (średnio o ok. 10%), ze względu na stale wzrastające koszty utrzymania dzieci, oraz konieczność umieszczania dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

Ponadto zgodnie z art. 86 ust.2 i 3 ustawy z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej oraz art.191 ust.1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Powiat Kielecki jako właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dzieci przed skierowaniem do całodobowej placówki opiekuńczo-wychowawczej lub umieszczeniem w rodzinie zastępczej ponosi wydatki na utrzymanie wychowanków w wysokości średniego miesięcznego kosztu utrzymania w danej placówce lub w kwocie odpowiadającej wydatkom na dzieci w rodzinach zastępczych na podstawie zawartych porozumień między samorządami powiatowymi. W porównaniu do lat ubiegłych liczba dzieci pochodzących z Powiatu Kieleckiego a umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów zmniejszyła się (w 2008r. na terenie innych powiatów przebywało 43 wychowanków, w 2009r. – 37 małoletnich, a w roku 2010 – 34 dzieci), a tym samym środki finansowe, które Powiat był zobowiązany ponosić z tytułu częściowego pokrywania kosztów utrzymania dziecka w placówce były niższe (w 2008r. 948 751,09zł, natomiast w 2009r.- 933 165,65zł, a w roku 2010r. -902 590,64zł).

Z kolei liczba dzieci pochodzących z powiatu kieleckiego i umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów wzrasta w ciągu ostatnich lat. W roku 2008 i 2009 powiat kielecki pokrywał koszty utrzymania 9 dzieci pochodzących z terenu naszego powiatu, przebywających w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów. Natomiast w roku 2010 było -14 dzieci, a w 2011r – 17 dzieci. W związku z powyższym odpowiednio wzrastały wydatki związane z pokrywaniem kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych- w roku 2008 i wynosiły 87.837,53zł, w roku 2009 - 89.447,07zł, w 2010r - 102.846,30zł.

4. Określenie limitu rodzin zastępczych na lata 2012-2014

Biorąc pod uwagę art. 180 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dotyczący konieczności określenia limitów obligatoryjnych i fakultatywnych dotyczących tworzenia rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka zakłada się następujący plan zawierania umów z rodzinami zastępczymi z podziałem na lata 2012-2014. W związku ze zmianą klasyfikacji rodzin zastępczych i określeniem maksymalnej liczby dzieci w poszczególnych typach tych rodzin, a także obligatoryjny obowiązek zawierania przez starostę umów z rodzinami zastępczymi niezawodowymi posiadającymi ponad 3-letnie doświadczenie należy uwzględnić konieczność przekształcenia obecnie funkcjonujących rodzin zawodowych, w których przebywa od 3 do 6 dzieci w rodzinny dom dziecka oraz funkcjonujących rodzin niespokrewnionych w rodziny zawodowe, w przypadku złożenia przez tę rodzinę stosownego wniosku .

Poniższa tabela uwzględnia powyższe uwarunkowania oraz określa liczbę rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka, które planuje się utworzyć w kolejnych latach. Jednocześnie należy podkreślić, że założone limity mogą ulec zmianie w zależności od aktualnych potrzeb, zmieniającej się sytuacji oraz posiadanych środków finansowych.

Rodzaj rodzinnej formy pieczy zastępczej	2012		2013		2014	
	Obligatoryjnie (nowo utworzone)	Fakultatywnie (nowo utworzone)	Obligatoryjnie (nowo utworzone)	Fakultatywnie (nowo utworzone)	Obligatoryjnie (nowo utworzone)	Fakultatywnie (nowo utworzone)
Rodzinne domy dziecka	1	1	2	Do 2	1	Do 3
Rodziny zastępcze zawodowe	Do 4	Do 2	Do 6	Do 2	Do 7	Do 2
Rodzina zastępcza zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego	-		-	1	-	1

Ponadto zgodnie z art. 234 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodziny zawodowe wielodzietne, które powstały przed 1 stycznia 2012r mogą funkcjonować na dotychczasowych zasadach do czasu wygaśnięcia lub rozwiązania umowy, nie dłużej jednak niż przez 3 lata od dnia wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dlatego przekształcenie tych rodzin uzależnione będzie od posiadanych środków finansowych

5. Monitorowanie, ewaluacja i sprawozdawczość programu.

Koordynatorem Programu i w znacznej części realizatorem zadań będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach. Monitoring programu będzie polegał na zbieraniu danych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach dotyczących zrealizowanych zadań w ramach przedmiotowego programu, od podmiotów zaangażowanych w jego realizację. Zbieranie i analiza danych będzie miała za zadanie określenie czy program osiąga założone cele.

Monitorowanie realizacji programu umożliwi obserwację realizacji zadań, aktualną identyfikację problemów i weryfikację założonych celów. Monitoring i ewaluacja odbywać się będzie na bieżąco poprzez współpracę z rodzinami zastępczymi, instytucjami pomocy społecznej, szkołami, sądami i innymi organizacjami zaangażowanymi w realizację Programu oraz poprzez określenie potrzeb dotyczących wsparcia rodzin zastępczych i dzieci przebywających w pieczy zastępczej.

Ewaluacja Programu będzie przebiegała poprzez zbieranie, analizę i interpretację danych. Wskaźnikami osiągnięcia celu będą:

1. Analiza porównawcza liczby wydanych w danym roku orzeczeń sądowych o umieszczeniu dzieci w instytucjonalnej oraz rodzinnej pieczy zastępczej oraz innych placówkach opieki całkowitej.
2. Analiza porównawcza liczby dzieci umieszczonych w zastępczych formach opieki.
3. Analiza porównawcza liczby nowo utworzonych form rodzinnej pieczy zastępczej w danym roku.
4. Analiza porównawcza liczby dzieci umieszczonych w różnych formach rodzinnej pieczy zastępczej.
5. Analiza porównawcza liczby zawartych umów na pełnienie funkcji rodziny

zastępczej zawodowej i rodzinnych domów dziecka.

6. Analiza porównawcza liczby dzieci opuszczających w danym roku różne formy pieczy zastępczej.
7. Analiza porównawcza liczby rodzin naturalnych, do których powróciły dzieci z różnych form pieczy zastępczej.
8. Analiza dotycząca wydatkowanych środków finansowych związanych z utrzymaniem dzieci w pieczy zastępczej.
9. Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia różnych form pieczy zastępczej.
10. Liczba przeprowadzonych szkoleń, warsztatów, specjalistycznych porad, m.in. psychologa, pedagoga, radcy prawnego dla osób pełniących funkcje rodziny zastępczej, dla dzieci w nich przebywających oraz dla rodzin biologicznych.
11. Analiza porównawcza liczby usamodzielnianych wychowanków kontynuujących naukę,
12. Analiza porównawcza liczby usamodzielnianych wychowanków opuszczających różne formy pieczy zastępczej, realizujących programy usamodzielnienia.

Uzyskane tą drogą informacje pozwolą na ocenę wartości Programu oraz pomogą w dalszym jego planowaniu, realizacji i rozwoju. Ewaluacja ma również znaczenie w kontekście sprawdzenia efektywności i skuteczności przyjętych założeń. Monitorowanie Programu będzie uwzględniać zmieniające się warunki zewnętrzne, jak i potrzeby wynikające z konieczności zapewnienia pieczy zastępczej dla dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. Program ma charakter otwarty i będzie podlegał okresowej weryfikacji i modyfikacji w zależności od pojawiających się potrzeb.

Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach będzie przedkładał Radzie Powiatu Kieleckiego sprawozdanie merytoryczne z realizacji przedmiotowego programu łącznie z sprawozdaniem z efektów pracy dotyczącej pieczy zastępczej.